

Johdanto

Kulutustutkimuksen raikkaisiin uusiin suuntauksiin kuuluu tuotteiden, esineiden ja laitteiden käytön tutkiminen. Kuten tämän kirjan artikkelit osoittavat, tutkimuksessa puhutaan esimerkiksi tuotteiden kotiutumisesta, omaksumisesta, kesyntyemisestä ja tuotteisiin liittyvistä käytännöistä. Monet näistä lähestymistavoista juontavat 1980-luvun brittiläiseen mediatutkimukseen ja antropologiaan, joissa pyrittiin monipuolistamaan markkinatutkimuksen ja taloustieteen vakiintuneita käsityksiä ensisijassa antropologisen teorian avulla. Jonkinlaisena taustahahmona toimi ensin antropologi Mary Douglas ja sittemmin myös antropologi Daniel Miller sekä äskettäin edesmennyt mediatutkija Roger Silverstone.

Jos näistä tutkimussuuntauksista haluaa löytää yhden yhteisen tekijän, se on pyrkimys ulottaa tutkimusta syvemmälle kuin perinteisen markkinatutkimuksen tapaan hahmottaa kulutus kuluttajien tekemänä valintoina. Monet tuotteet omaavat valtavan pitkän elinkaaren, jota on vaikea ottaa haltuun markkinatutkimuksen avulla. Useimmilla tämän kirjan lukijoilla on kotonaan vanhemmilta ja joskus jopa isovanhemmilta perittyjä esineitä. Huonekalut seuraavat ihmisiä kodista toiseen useiden vuosien ajan. Kirjat myydään kuolinpesistä antikvariaatteihin, joista ne päätyvät uudelleen kiertoon. Perin monenlaiset inhimilliset käytännöt ja merkitykset siis muokkaavat esineiden ja laitteiden kohtaloita.

Käsillä oleva kirja puuttuu juuri tähän ristiriitaan kulutusvalintojen ja tuotteisiin liittyvien käytäntöjen välillä. Kirja tutkii, mitä esineille ja laitteille tapahtuu ennen valintatilannetta ja sen jälkeen. Vähintäänkin esineet ja laitteet kohtaavat kaupasta kotiin tultuaan ympäristön, joka on hyvin erilainen kuin se tekninen ja kaupallinen ympäristö, jonka keskellä ne sijaittivat tuotannossa ja kaupassa.

Kirjan artikkelit käsittelevät monenlaisia tuotteita. Aiheina ovat mm. lenätin, keksipuristin, Internet, ruotsinristeily, kamerapuhelin, kahvipannu,

puheentunnistusmenetelmä, AV-järjestelmä, mobiiliblogi sekä taskutietokoneen käyttöliittymä. Kirjan muodostamaa artikkelikokonaisuutta voi lukea katsauksena innovaatioiden kotiutumisen tutkimukseen. Menneitä, tulevia ja nykyisiä innovaatioita käsitellään monesta näkökulmasta.

Kirja ei ole yhtenäinen kuten ei kohteensakaan. Sen artikkelien tutkimuskohde vaihtelee tuotannosta kulutuksen kautta kotiutumiseen. Kokoelman tarkastelutaso vaihtelee mikrotasosta teoriaan ja teoreettinen tausta Silverstonesta semiotiikkaan. Kirjalla on silti yhteinen nimittäjä, joka on Mika Pantzarin kymmenen vuotta sitten julkaisema kirja *Kuinka teknologia kesytetään: kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen*. Pantzarin kirja keskittyi innovatiiviseen teknologiatutkimukseen, mutta on elävöittänyt niin suomalaista sosiologiaa, teknologiatutkimusta kuin kulutustutkimustakin. Esimerkiksi sosiologeille kirja esitteli useita erilaisia, silloin syrjäisiä tutkimusperinteitä. Se muistutti myös, että kulutusta ja esineiden käyttöä ei voi ymmärtää pelkästään merkityksenantona, vaan tutkimusta on suunnattava myös konkreettisiin käytäntöihin. Kulutustutkimukseen kirja toi ajallisen ulottuvuuden: tuotteiden, esineiden ja laitteiden kohtaloita ymmärtääkseen on mentävä tuotannon ja kaupan tuolle puolen, ihmisten arjen käytäntöihin ja juhlien rituaaleihin. Teknologiatutkijoille kirja muodostui peruslähteeksi, johon viitataan edelleen, vaikka uusin tutkimus onkin jo edennyt pitkälle sen avaamien perspektiivien tiellä.

Käsillä oleva artikkelikokoelma jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan käytäntöjen merkitystä innovaatioiden kotiutumiselle. Toisessa osassa hankitaan kokemuksia tulevaisuuden käytännöistä. Kolmannessa osassa visioidaan parempia olosuhteita kotiutumiselle. Siinä missä kaksi ensimmäistä osaa ovat nöyrän uteliaita, kolmas on jopa röyhkeän pompöösi. Yksittäiset artikkelit esitellään osien yhteydessä.

Toivomme, että kirja luo siltoja innovaatiopolitiikan, tuotekehityksen ja kulutuksen välille. Perinteisimmillään tiede on luonut uutta, teollisuus soveltanut tieteen uutuuksia käytäntöön ja kuluttajat omaksuneet innovatiiviset uutuudet osaksi arkeaan. Tätä vakioreseptiä on kasvavassa määrin alettu kyseenalaistaa. Yltäkylläisyyden markkinoilla erityisesti kuluttajien merkitys on viime vuosina tiedostettu ja kuluttaja on nousemassa innovaatiopolitiikan kuninkaaksi. Toivomme osaltamme kirjan edesauttavan valtaistuimelle nousua.

Kiitokset

Tämä kirja koostuu 14 artikkelista ja 21 kirjoittajan panoksesta. Tällaisen kokonaisuuden luominen edellyttää monenlaista onnistunutta yhteistyötä. Haluamme kiittää kaikkia niitä, jotka ovat olleet kanssamme mukana luomistyössä.

Tekesiä ja Kuluttajatutkimuskeskusta kiitämme merkittävästä sitoutumisesta käyttäjätiedon menetelmien kehittämiseen. Kirja kuuluu Onni-hankkeeseen, johon voi tutustua lähemmin Onniblogissa (www.onniblogi.net). Kiitämme erityisesti hankkeen johtoryhmään kuuluvia Eija Aholaa ja Marko Heikkistä Tekesistä, Klaus Oeschia Finantecista, Eila Kilpiötä ja Mika Pantzaria Kuluttajatutkimuskeskuksesta, Risto Helasta Raha-automaattiyhdistyksestä, Mikael Johnsonia Teknillisestä korkeakoulusta, Riitta Nieminen-Sundellia Idean Researchista ja Martti Soramäkeä Yleisradiosta saamastamme kannustuksesta ja tutkimuksellisesta tuesta. Tutkimus tarvitsee partnereita ollakseen vaikuttavaa.

Kuluttajatutkimuskeskuksesta kiitämme lisäksi viestintäjohtaja Liisa Perälää, jonka myötävaikutuksella tämä kirja löytyy kirjastosta, Internetistä ja matkapuhelimesta.

Kiitämme Suomen Akatemiaa pitkäjänteisen yhteiskuntatieteellisen teknologiatutkimuksen ja tutkijanuran tukemisista. Tutkimuksen harppaukset ovat hitaita mutta merkityksellisiä.

Kauppa- ja teollisuusministeriöstä kiitämme erityisesti Seppo Kangaspuntaa ja Tero Kuitusta tuesta käyttäjälähtöiselle innovaatiotutkimukselle. Ministeriön käyttäjälähtöisyyden ennakointifoorumia kiitämme antoisista keskusteluista, joissa on luotu siltoja politiikan, tutkimuksen ja elinkeinöelämän välille. Vuorovaikutus on monensuuntaista.

Jari Aron luotsaamaa Teknologianetiä kiitämme teknologian yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tutkimuksen vahvistamisesta. Teknologianet tuo avoimella ja rakentavalla tavalla yhteen monenlaista teknologiatutkimusta. Monimuotoisuus on vahvuus.

Kiitämme Erja Pylvänäistä oikoluvusta, Anu Karjalaista graafisesta suunnittelusta ja Minna Lammia julkaisuavusta. Lopputulos on upea ja käteen sopiva.

Erityisesti kiitämme Sinua, hyvä lukija, siitä, että olet tarttunut tähän kirjaan. Toivotamme Sinulle jännittäviä lukuhetkiä. Kotiutukoon kirja taskuusi, käsilaukkuusi tai yöpöydällesi. Rohkaisemme Sinua vapaasti lainaamaan kirjaa, jos se sattuu kotiutumaan kirjastoosi.

Helsingissä 22.8.2006

Petteri Repo, Ilpo Koskinen ja Heidi Grönman

Viite

Pantzar M (1996) *Kuinka teknologia kesytetään – Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen*. Helsinki. Tammi.

Osa I, Käytännöt ja toiminta, tiivistelmä. Teoksessa: *Innovaatioiden kotiutuminen. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2006*. Toim. P Repo, I Koskinen & H Grönman. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.

OSA I

Käytännöt ja toiminta

Osan I artikkelit jäsentävät esineiden ja järjestelmien välistä yhteyksiä. Käy ilmi, että yksilön yksittäiset valinnat suhteutuvat osaksi jo olemassa olevien käytäntöjen kirjoa.

Kulutuskäytäntöjen ja -objektien fossilisoituminen

Mika Pantzar ja Elizabeth Shove kaivavat esiin kulutuksen fossiileja, joiden kytkökset muuhun maailmaan ovat löyhentyneet. Vanhoja tavaroita säilytetään pikemminkin estetiikan ja muistojen kuin toiminnallisen hyödyn takia. Mennyt maailma ja sen käytännöt näyttäytyvät irrallisten esineiden kautta.

Aikuisten imitointi ja muita kuluttamisen käytäntöjä ruotsinlaivalla

Oskar Korkman seuraa, kuinka laivaristeilymatkustajat ajautuvat laivoilla vakiintuneisiin käytäntöihin, jotka ovat osittain hyvin arvokkaita ja osittain vanhentuneita tapoja käyttäytyä. Perheissä aikuisten ja lasten toiveiden välillä tasapainotellaan ravintoloissa, ostoksilla ja leikkihuoneissa. Uusia käytäntöjä voidaan kehittää suunnittelemalla uusia laivakonsepteja.

Kodin mediamaantieto

Virve Peteri perehtyy medialaitteiden järjestykseen kodeissa. Kodin mediamaantieto antaa laitteille uusia toiminnallisuuksia ja merkityksiä. Tietokoneen merkitys kodin osana jäsentyy erityisesti suhteessa toisiin